

איפה השכל: כיצד היצר הרע מפיל אנשים אינטליגנטיים? מבוסס על תניא פרק כד

רוכב אופניים מתקרב למעבר הגבול כשמאחורי האופניים קשורה מריצה מלאה חול. השומר במעבר העריך שהוא מבריח משהו ודרש ממנו לעצור. השומר נבר ונבר בתוך החול אך לא מצא כלום. למחרת חזרה התופעה על עצמה. הבחור התקרב על אופניים ומאחוריו מריצה עם חול. הפעם היה השומר יסודי יותר ושפך את תכולת המריצה על הקרקע. הוא חפר בתוכה אך לא מצא כלום. ביום השלישי הביא השומר גלאי מתכות להעביר על המריצה אך לא מצא דבר.

ביום הרביעי עצר השומר את הבחור עם האופניים ואמר: "תשמע נערי, אני מוכרח לדעת מה אתה מבריח. אתן לך לעבור הלאה רק תגלה מה אתה זומם".

"אני מבריח אופניים"...

החיים הם הברחה אחת גדולה. מבוקר עד ערב אנו נופלים בפח של המבריח המתוחכם בעולם. אדם קם בבוקר עם תכניות טובות מכאן ועד אמריקה, אך תוך שעתיים הוא נופל מותש מול התחכום והערמומיות של היצר הרע שלא נותן להשלים משימה אחת כראוי. מדי חודשיים אנו עדים להתפוצצות פרשה חדשה בתקשורת אודות אנשים שבנו בעמל וביזע קריירה מפוארת, בשירות הציבורי או הפרטי, אך מאבדים הכול במחי טעות אחת של נפילה אחרי היצר. התאבדות בשידור חי.

ושוב ושוב עולה אותה שאלה שקיימת משחר האנושות, עוד מהזמן בו אדם וחווה כשלו בגן עדן: איך אנשים אינטליגנטיים נופלים בהתנהגויות של הרס ופגיעה עצמית? איפה השכל נמצא באותה שעה? מה היצר אומר כשהוא מפיל אותנו ברשת?

זה נושא מכריע ברמה קריטית, משום שאם נדע להכיר את האויב ולזהות את שיטות העבודה שלו - **נוכל לסמן אותן בטוש זוהר** ולתייג אותן מיד כשהן צצות על פני התודעה. המסרים של השיעור שלפנינו, יכולים לעשות את ההבדל בין חיים של הגשמה אישית ורוחנית ובין התרסקות כואבת.

בואו נבחן את הנושא בעזרת אות אחת בפרשת השבוע, נשא:

1. במדבר ה'יב: איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל.

התורה מדברת על מקרה מצער בו מתעורר חשד בין בני זוג כי האישה סתה מהנאמנות לבעלה ולמשפחה, וכאן נשים לב לאיות הייחודי של המילה "תשטה": באות "שין" במקום באות "סמך", מלשון סטייה ופנייה מהדרך הישרה.

רש"י: כי תשטה - שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן **רוח שטות** ... וכתוב בו (משלי ו, לב) **נואף אישה חסר לב [חסר דעה].** ופשוטו של מקרא כי תשטה - **תט מדרכי צניעות ותיחשד בעיניו, כמו שטה מעליו ועבור (שם ד, טו).**

כפירוש שני, רש"י מביא את פשוטו של מקרא, שהכוונה היא לסטייה ותזוזה מדרך הישר, שכן המקרא אינו מבחין בין "סטייה" ל"שטייה" ושתייהן משמשות באותה משמעות. אולם כפירוש **ראשון ועיקרי**, מביא רש"י דרשה מפתיעה ביותר של חז"ל: "תשטה" היא מלשון **שטות**, כמו 'השתטה' והתורה מתארת את החוטא כמו שפועלת בו רוח טיפשות, פתיות וסכלות.

וכאן עלינו להעמיק ולהבין את הכוונה: הדרך האחרונה לתאר איש חוטא היא בתור אחד שפועל מטיפשות. בדרך כלל מתייחסים אליו בחומרה ואומרים: הוא פושע, צניקן, מניפולטור, נהנתן, חסר גבולות, אך טיפשי?! למה החוטא פועל ממניע של טיפשות?! להיפך, התיאור המתחשב הזה נראה כאילו מפחית מעוצמת הרע שלו, שהרי קשה לבוא בטענות לטיפש ופתי.

[אפשר לענות כי הטיפשות היא בכך שהוא מאבד את עולמו בעבור תאוה של רגע. כדברי חז"ל: "איזה שוטה? שמאבד כל מה שנותנים לו". אך זאת היא התוצאה מהמעשה ולא המניע. חז"ל אומרים דבר הרבה יותר משמעותי: המניע למעשהו הוא יצר של טיפשות. והדברים חייבים הסבר].

יתירה מכך – וזאת שאלה גדולה: החכם מכל האדם, שלמה המלך, מכנה את היצר הרע עצמו בתואר המזלזל והמעליב שקיים עלי אדמות: "כסיל".

קהלת ד, יג: טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד. **רש"י:** 'טוב ילד' – זה יצר טוב ולמה נקרא ילד שאינו בא באדם עד יג שנה. 'מסכן' – שאין האיברים שומעים לו כמו ליצר הרע. 'וחכם' – שמשכיל את האדם לדרך טובה. 'ממלך' – יצר הרע שהוא שליט על כל האיברים, 'זקן' – שמשעה שנולד הוולד הוא נתון בו, שנאמר לפתח חטאת רובץ. 'וכסיל' – שמתעהו בדרך רעה.

וכאן עולה תמיהה עצומה: "כסיל"?! היצר הרע הוא חסר תבונה?! הרי אין בעולם חיה ערמומית כמו היצר הרע, מדובר באויב מתוחכם שלא לוקח שבויים ואם לא נותנים לו להיכנס מהדלת הוא נכנס מהחלון וכשסוגרים את החלון הוא חודר מהגג. לקרוא לו כסיל?

בואו נעקוב אחרי כמה מחמאות בהן תיארו חז"ל את החריצות והפקחות שלו:

ברכות סא, א: היצר הרע דומה לזבוב ויושב בין מפתחי הלב.

החפץ חיים מסביר את הדימוי ל"זבוב" בכך, שהוא לעולם אינו מרפה. כל היצורים בעולם נרתעים ומרפים אחרי שמכים אותם פעם-פעמיים ואילו הזבוב אינו מפסיק לנסות את מזלו. הוא שב ומטריד כמו עלוקה במטרה לטפס, לעקוץ ולמצוץ את הדם.

הצדיק רבי מאיר מפרמישלאן הביא משל חד: מעשה באדם שתיין שהפך מכור לאלכוהול. אשתו צעקה ואיימה שהיא תיפרד ממנו ולא נותרה לו ברירה אלא למצוא כוחות ולהיגמל מהשתייה. בשעת ערב יצא מהבית לשתות אך באמצע הדרך תפש את עצמו. הוא החל לחזור הביתה אך שוב בערה בו אש התאוה. כך צעד קדימה ואחורה עד שהשתלט על עצמו ושב הביתה. כשנכנס פנימה וראה את בבואתו במראה, התמלא גאווה על השליטה העצמית שהפגין. "לאדם חזק כמוני מגיע כוס ויסקי טובה", אמר לעצמו בסיפוק והלך להוציא בקבוק מהפריז'ר....

זאת ועוד: היצר הרע הוא יצור מתוחכם וממולח מאין כמותו. הוא לא זקוק ליותר מחטא קל כדי לפרוץ פנימה, ללכוד אדם בתוך הרשת ומשם להמשיך ולדרדר אותו עד הסוף המר.

שבת קה: כך היא אומנתו של יצר הרע: היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועושה.

היצר הרע מתחיל מדברים קטנים ומשם מדרדר את האדם למטה. ראו בהערה¹ סיפור חזק מהבעש"ט. מה, אפוא, פשר הגדרת היצר עצמו ורוח השטות הבאה ממנו כ"כסילות" ו"שטות"?

אנו רוצים להציג פירוש יסודי ביותר שמובא כמה פעמים בספר התניא: הדברים נועדו להעניק הנהגה ודחיפה אדירה במאבק ביצר. באותם רגעים בהם היצר מסית אותנו לדבר עבירה, עלינו להיות

¹ סיפור - היום ולמחר: הבעש"ט הגיע לחתונה בעיר אחת ובדרך עצר ליד אדם הולך ברחוב ולחש כמה מילים באוזנו. התלמידים היו בטוחים כי מדובר בצדיק גדול, הם לחצו את ידו בכבוד וביקשו לדעת מה אמר לו הרבי. לאחר שראה שלא יצליח להיפטר מהם סיפר: יש לי ידיד נפש כבר עשרות שנים. אותו ידיד נסע למסחר לתקופה ארוכה וכששב לביתו, נכנסתי לבקרו. על השולחן היה מונח ארנק תפוח עם כל הרווח שעשה במסחר, השתוממת על הרשלנות להניח כך את עמלו והחלטתי ללמדו לקח. הכנסתי את הארנק לכיסי מתוך כוונה להחזירו אחר כך.

בינתיים פרצה עקרה בבית הידיד מהיעלמות הארנק. האישה צעקה ובכתה והידיד עצמו נפל מתעלף. הייתי נבוך להחזיר את הארנק מיד והחלטתי לעשות זאת למחרת. בינתיים החלו לדפוק בעלי חובות על ביתו וצעקו כי הם המתונו חודשים ארוכים ולא יניחו לו לגנוב אותם. ראיתי שהעסק מסתבך ולא מצאתי את העוז להחזיר את הכסף. אחרי כמה ימים התחיל היצר לפתות אותי כי בין כך איני משיב כעת את הכסף ולפחות אעשה עמו מסחר. היצר המשיך לפתות אותי כי כאן בעיר יחשדו בי ולכן עלי לעבור לעיר אחרת ושם לנסות את מזלי. היום הגעתי לעיר החדשה הזו ובדיוק פגשתי ברחוב את הבעש"ט. הצדיק ניגש ולחש לי: "עצור הכול, לך לבית ידידך הודה במעשה ואני אחראי כי לא יאונה כל אוון וידידך יאמין שפעלת בתום לב".

מוכנים ולזכור בכל העוצמה והתוקף שמדובר רק בטיעוני **שטות וטיפשות!** ואף שהיצר הוא גאון בהעברת המסר – אך כלום לא ישנה את העובדה הפשוטה. **כרגע פועלת בנו רוח שטות והבל שמסמאת את העיניים ופועלת לשנות את המציאות.**

ניתן להגדיר את תכליתו של השיעור הזה באמצעות משל ידוע (בשמו של רבי נחמן מברסלב): מלך המדינה קם מהשינה מודאג. הוא ביקש לקרוא בדחיפות ליועצו הבכיר, המשנה למלך וסיפר בבעתה כי חלם חלום נורא: התבואה שתצמח בשנה הבאה תהיה מקולקלת וכל מי שיאכל ממנה ישתגע. המדינה כולה עומדת לרדת מדעתה. מה נעשה למנוע את רוע הגזירה? זעק המלך ההיסטרי.

היועץ העלה רעיון פשוט: המלך ואני נשמור מהתבואה של השנה הזו וכך לא נזדקק לאכול מהתבואה המשוגעת ונישאר נורמליים. המלך השתיק אותו בכעס: אינך פיקח כי אם טיפש מטופש. אם אני ואתה נהיה שונים מכולם - כולם יטענו שאנחנו המשוגעים וינדו אותנו. המלך חשב וחשב עד שהעלה רעיון אחר: אנחנו נאכל את התבואה כמו כולם, אבל נעשה לעצמנו סימן על המצח כדי שנשים לב שאנחנו משוגעים. **לפחות נזכור שזה לא מצב החיים הנורמלי...**

תכליתו של השיעור היא לעשות סימן על המצח ולזכור: **עכשיו זאת "רוח שטות"**. כשהיצר פועל בנו, אנו עמוק בתוך אשליה הרסנית ואסור ליפול ברשת ולתת בה אמון.

ב. לפני שנכנסים לעניין, הארה על חשיבות העיסוק בנושא דווקא בימים אלו: פרשת "נשא" היא בדרך כלל הפרשה שנקראת ראשונה אחרי חג השבועות, חג מתן תורתנו. הסבר אחד לכך הוא חסידי ומרומם וגורס כי הפרשה מעניקה את הכוח להתחיל את שנת הלימוד החדשה ביתר שאת וביתר עוז.

פרשת נשא היא הארוכה בתורה, קעו פסוקים (כמו הפרק הארוך בתהילים שהוא קעו פסוקים והמסכת הארוכה בתלמוד, בבא בתרא, קעו דפים) וכן מדרש רבה על פרשת נשא הוא הארוך בתורה וכן הפרשה הזו בספר הזוהר היא הארוכה ביותר. כך מתחילים בתנופה ובהתלהבות את הלימוד המחודש אחרי מתן תורה ומכאן לוקחים את הכוח עבור כל שנת הלימוד החדשה.

2. חידושי הרי"ם סוף נשא: המדרש מאריך יותר מכל מקום ובזוהר הקדוש מאריך יותר, ולמה? נראה לפי שבכל שנה הפרשה חלה בשבוע של חג שבועות שניתנה לנו התורה, ובנקודה שנקרא 'ראשית' תלוי כל מה שאחר כך, והמדרש הוא שדורש וחוקר מהתורה והזוהר הקדוש מאיר אור התורה. ובעת שהש"ת מחדש ונותן בטוב עין, מתפשט שנוכל לדרוש ולחקור בטוב עין.

אולם ראיתי ספרי מוסר המבארים בכיוון ההפוך: כדי לשמר את ההתעוררות במתן תורה, קוראים את פרשת נשא המדברת על דיני "סוטה" ו"נזיר", שהן מזכירות את הצורך להישמר מתעוטי היצר. אכן, אפשר להוסיף ולהעמיק בכך לפי דברים שביאר הרבי מליובאוויטש בהזדמנות אחרת:

הרמ"א מביא מנהג ללמוד פרקי אבות בכל שבתות הקיץ, מפסח עד ראש השנה (ולא רק כמו המנהג המקובל בין פסח למתן תורה). ביאר הרבי מליובאוויטש לפי דברי המדרש שמואל, כי לימוד פרקי אבות הוא סגולה כנגד העיסוק בענייני בריאות הגוף בימי הקיץ ולכן חשוב ללמודם בכל שבתות הקיץ. ויש לומר כי הדברים חשובים שבעתיים בשבוע זה, הראשון אחרי ה'נפילה' מההתעלות של ספירת העומר ומתן תורה, ולכן פרשת נשא עוסקת בדיוק בעניינים הללו של האזהרה מן היצר.

ביאורים לפרקי אבות 1: הרמ"א (או"ח סו"ס רצב) מביא מנהג ללמוד פרקי אבות בכל שבתות הקיץ עד ראש השנה. ויש לבאר לפי הקדמת המדרש שמואל לאבות שלימוד פרקי אבות הוא סגולה כנגד ההתעסקות בענייני בריאות הגוף בימי הקיץ ולכן מי שזקוק לשמירה יתירה נוהג כך בכל הקיץ.

וכיון שכן, זו הזדמנות טובה לקיים מפגש עם השטן ולחשוף את דרכי הפעולה השערורייתיות שלו.

ג. אחת הסוגיות המרתקות וה'מסעירות' בתלמוד היא 'אגדות רבה בר בר חנה'. מדובר בכמה דפים במסכת בבא בתרא (עג ואילך) בהם מספר האמורא הבבלי על מסעות שונים שערך בעולם ובהם

נחשף לתופעות טבע מדהימות ומוזרות. הוא ראה איים ענקיים שמתהפכים על גבם, הוא הבחין באנשים מתים שחוזרים לתחייה וראה יצורים ענקיים גדולים מהעולם כולו. לפי פרשנויות רבות מדובר רק במשלים שנועדו להעביר מסרים חדים ולא בסיפורים מציאותיים שהתרחשו כפשוטם.

הסוגיה מתחילה עם הסיפור הזה:

3. בבא בתרא עג: אמר רבה: סיפרו לי יורדי הים: הגל הזה שמאיים להטביע את הספינה, נראה כמו זוהר של אש לבנה בראשו, ו[כדי להינצל ממנו] מכים אותו באלות שחקוקים עליהן שמות קדושים כמו "אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה", "י-ה", "ה' צְבָאוֹת", "אֱמֵן אֱמֵן סְלָה" ו[אז הגל] נח.

מה הולך כאן? מהי כוונת הדימוי שהגל שמטביע את הספינה נראה כמו "זוהר של אש לבנה"?

מובא בספרים (ביאור הגדות הגר"א, בן יהודע שם) רעיון עמוק: רבה היה נסער מהשאלה הגדולה בה אנו עוסקים: כיצד הגלים של החיים מפילים 'ספינה ענקית'? כיצד היצר מצליח להביא להרס קריירה מפוארת? יורדי הים ענו תשובה פשוטה: היצר צובע את המעשה ב"זוהר של אש לבנה".

היצר לא רק מעצים לממדים אדירים את התשוקה להנאה ועונג, אלא הרבה יותר מכך: הוא מפעיל מנגנון של שכנוע פנימי כי זה **הדבר הנכון ביותר לעשותו!** זה לא רק מלחמה של רגש כנגד היגיון, אלא הרבה יותר חמור: זה **היגיון כנגד היגיון!!** היצר מפזר מסך עשן ומסביר באמצעים ריאליים כי **טוב לנו ונכון עבורנו לחטוא.** הרע הוא בעצם טוב!, וכנגד ההיגיון הזה קשה להחזיק מעמד.

חסידיים אומרים כך: בתחילת המציאות היה היצר נראה כמו השטן. הפנים שלו נראו כמו האייקון המפחיד של 'רעל' שמצויר על חומרים מסוכנים. אך אף אחד לא הקשיב לו. החליט היצר הרע לשנות את המיתוג ולבוא בתחפושת חדשה. הוא לבש **טלית וקפטה ומגיע כמו יצר טוב!** "כדאי לך לקום מאוחר, כי תוכל להתפלל בכוונה גדולה. כדאי לך לדחות את מתן הצדקה, כי מחר תיתן כפול. הדבר הנכון הוא לדבר לשון הרע ולהתקוטט עם החבר בבית הכנסת, כדי ללמד אותו לקח. כדאי לחטוא את החטא החמור של אישה סוטה ח"ו כי זה ירפא את הבדידות ויעניק תנופה במאבקים של חי"ך".

השיטה הזו הגיע לעוצמת שיא אצל דוד ובת שבע. הגמרא מספרת כי הדרך בה הפיל השטן את דוד הייתה נוראה, בדיוק כזו. היצר הגיע עם **כוונות טובות ויראות שמים** ושכנע את דוד לשמש מיטתו בשעות היום וכך תהיה התאוה רפוייה בו. אולם זה היה שקר קטלני, שכן אדרבה, "משביעו - רעב".

ספר העיקרים ד, כח: היצר מְטָה את האדם מהדרך הישרה ומוליכו בדרך רעה כשמראה את עצמו **כרוצה בתועלת האדם ומקנא בעדו וחושש לכבודו.** כמו שעשה לחוה [בחטא עץ הדעת], שאמר לה ... ההיפך מדברי ה' **יועיל לכם יותר.** ובזה פתה אותה לעוזב אורחות יושר ללכת בדרכי חשך.

הרבי מליובאוויטש סיפר סיפור הממחיש כי כך פועל היצר מול האנשים הגדולים ביותר: הצדיק רבי נחום מטשרנוביל היה עני ואביון. החסידים תרמו לו כסף אך הוא היה נותן הכול לעניים ולא משאיר כלום לצרכי ביתו. כשהגיע בתו לגיל הנישואים, תכננו חתונה מכובדת כראוי לבתו של הרבי, אבל הגבאי ידע את האמת שאין בקופת המשפחה רובל אחד לממן את האירוע.

בפעם הבאה שהגיע חסיד עשיר, סיפר לו הגבאי את המצב וביקש לומר לרבי כי הוא נותן היום תרומה עבור הצרכים האישיים של המשפחה. אך רגע אחרי שאותו עשיר יצא מחדר הרבי, הגיע חסיד נוסף שחיתן את בתו והיה זקוק להלוואה דחופה. הרבי הוציא את הכסף ונתן לו. הגבאי לא היה יכול להתאפק והתאונן בפני הרבי שהמצב בבית קשה ואיך הרבי מחלק את כספו? הרבי השיב שהוא התכוון לקחת את הכסף, אבל לא היה יכול לעמוד בפני תחנוני האיש.

אחר כך הוסיף הרבי: אני רוצה לשתף אותך בתעלומות לבבי. כשאותו חסיד בכה על מצבו, רציתי לתת לו את הכסף, אבל אז נכנסה בי מחשבה, אולי עדיף לחלק את הכסף לכמה חסידים עניים ולא לתת הכול לאדם אחד. אחרי הכול, מדובר בסכום ענק שיכול לכלכל כמה משפחות. התלבטתי והיססתי ולא ידעתי מה להחליט, אבל אז הבנתי שזה רק תעלול של היצר. עובדה היא שכאשר חשבתי קודם לקחת אותו לעצמי, לא עלתה בי מחשבה כזו שאולי מוטב לחלק אותו לחמשה אנשים, רק כשרציתי לתת לאחרים, פתאום בא הרעיון אולי תדחה את הנתינה לחמישה נזקקים...

היום יום כג סיון: היצר הרע נקרא נפש הבהמית לא מפני שהוא בהמה דווקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק, ענו ובעל מידות טובות. בכל אחד ואחד הנפש הבהמית שלו היא לפי מהותו הפרטי ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות הנפש הבהמית למנוע מעבודת התפילה וכדומה.

עד כאן שיטה אחת של היצר בה מתלבש כיצר טוב והופך את הרע לצעד משובח. אולם רבנו הזקן מחדד שיטה חמורה נוספת. היא 'מוצלחת' במיוחד ואף פעם לא מאכזבת: כשהיצר רואה שלא יצליח להפוך את הרע לטוב, הוא מפעיל מנגנון אחר של **התנצלות והתרצה**. הוא **ממזער** את משמעות החטא ומשכנע אותנו כי לא נורא ליפול. 'אנשים יבינו אותך, המשפחה תסלח לך, וזה לא באמת מפריד בינך ובין הקב"ה. אלו טעויות קטנות ונסלחות'.

זה מסתמא מה שעשתה אשת פוטיפר. ברור שלא הייתה יכולה לשכנע את יוסף שזה מעשה חיובי, אך טענה כלפיו שבמצב המיוחד שלו, בלתי אפשרי להתנהג אחרת. אף אחד לא יתמודד טוב ממנו.

כעת אפשר להבין היטב את שאלת הפתיחה: מדוע יצר החטא נקרא "רוח שטות" ו"כסילות". שכן המסך שמפזר היצר אינו אלא טענות של הבל **שעתידות להפוך במהרה לטרגדיה**. אין שטות גדולה יותר מלהאמין שהרע יכול להפוך להיות טוב או שיש טעויות קטנות ולא מזיקות. כולנו יודעים **שהרע הוא רע** וכן **אין טעויות קטנות**. בסוף מתחרטים על הכול ואז זה מאוחר מדי.

רבינו הזקן מחדד בתניא כי אין מושג של 'עבירה קלה'. כל עבירה היא אמירת 'לא' נחרצת לקב"ה! ומנתקת אותנו חלילה עד שנשוב בתשובה. שני ביטויים לכך: א. נשים לב שהקב"ה העניק את השכר הגדול ביותר – אריכות ימים – על המצווה הקלה ביותר בתורה: "שילוח הקן", שאין בה חיסרון כיס ואינה אורכת יותר מחצי דקה. ללמדך שאין דרך להעריך משמעותה של מצווה. ב. במקביל מובא, שאדם שחטא בחטא אחד של חילול שבת נחשב 'למומר' לכל התורה ואין שחיטתו כשרה. ממש כמו עובד עבודה זרה. מכאן שכל עבירה חמורה כמו עבודה זרה ח"ו.

חסידי מספרים כי פעם אמר רבי אלימלך לרבי זושא: "אחא, הרי כולנו היינו כלולים בנשמתו של אדם הראשון ולכן כולנו היינו שרויים בתוך הלבטים שלו אם לחטוא. מדוע, זושא אחי, לא תפשת את ידו מלחטוא?" ענה רבי זושא: "אלימלך אחי האהוב, אילו אדם היה נמנע מלחטוא, היינו חיים עד היום עם הספק מי יודע מה הפסדנו? אולי המתין לנו זר של שושנים? כשאדם חטא, כולנו למדנו את מחירו של החטא ומאחורי "תאווה הוא לעיניים" אורב "בעצב תלדי בנים ובזעת אפיך תאכל לחם".

הרעיון, אם כן, הוא פשוט: התורה מכנה את החוטא בשם "שוטה", כדי לזעזע את כולנו ולגרום לנו להיות מוכנים לערפל שמפזר היצר. כשהוא מתחיל עם שיטות הפעולה המסיתות שלו, עלינו לעצור הכול ולצעוק: "רוח שטות, רוח שטות, רוח שטות". אלו דברי הבל שיובילו לטרגדיה נוראה.

תניא פרק כד: ולכן אמרו רז"ל על פסוק 'כי תשטה אשתו' - אין אדם עובר עבירה א"כ נכנסת בו רוח שטות, דאפילו אישה המנאפת שדעתה קלה היתה מושלת ברוח תאוותה לולי רוח שטות שבה המכסה ומסתיר את האהבה מסותרת שבנפשה האלוקית לדבקה באמונת ה'... אבל באמת לאמיתו, אפילו עבירה קלה הרי העוברה עובר על רצון העליון ב"ה והוא בתכלית הפירוד מיחודו ואחדותו... תדע שהרי שבת חמורה ושקולה כעבודה זרה לענין שחיטת מומר לדבר אחד [ששחיטתו פסולה].

היום יום שם: נקוט האי כללא בידך: כל מניעה לדבר המועיל או מביא לעבודה בפועל – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – היא רק מתחבולותיה של הנפש הבהמית.

ד. לפי זה ביאר הרבי מליובאוויטש שתי נקודות מיוחדות במינן: א. הגמרא (סוכה נב, א) אומרת כי לעתיד לבוא הקב"ה יעניש את היצר הרע וישחט אותו, משום ש"הגדיל לעשות". היינו שפעל בדרכים עקלקלות לממש את זממו. וכאן ידועה השאלה למה הוא אמור להיענש? הרי זה היה תפקידו?

הביא הרבי נקודה נהדרת בשם הבעש"ט (תורת מנחם כה/29): הגמרא אומרת (שבת עה) כי השוחט בשבת חייב משום "צובע". היינו שמלאכת שחיטה בשבת אסורה (אף שלא הייתה שחיטה במשכן)

משום שהיא דומה למלאכת "צובע". ביאר הבעש"ט שהכוונה היא ליצר הרע. הוא השוחט ששופך את הדם והחיות בקדושה, ומדוע הוא חייב? מפני שהוא "צובע"! כלומר, הוא צבע את עצמו בצבעים של יצר טוב, ב'זוהר של אש לבנה' כאמור. וזאת הטענה הגדולה נגדו: מנין לקח את הרוע לשכנע אותנו שהרע הוא טוב?!

ב. כאשר יוסף הצדיק התנסה בניסיון החמור של אשת פוטיפר, הוא כמעט מעד וחטא. כך מביא רש"י את דברי הגמרא כי יוסף הגיע הביתה במטרה "לעשות מלאכתו עמה" וכמעט כשל ביצרו. בשנייה האחרונה ניצל בזכות שראה מול עיניו את "דמות דיוקנו של אביו".

כיצד המראה הזה בלם את עוצמת התאוה? הרי חוטאים רבים רואים את אביהם וממשיכים הלאה? גם עשו היה רואה את אביו יצחק ולא טרח לשפר את מעשיו? הרבי ביאר נקודה עצומה (תורת מנחם תשכ"א/264): המראה הזה הבהיר ליוסף את השקר של אשת פוטיפר. הוא הבין שאין טעויות קטנות ובתוך ההתלבטות המכרעת שלו מונחות סוגיות קריטיות הנוגעות ליקום כולו.

הגמרא אומרת שפניו של יעקב אבינו היו דומות לפניו של אדם הראשון, ולכן כשיוסף ראה את דיוקנו של אביו, הוא ראה גם את דמותו של אדם הראשון והבין כי עליו מוטלת השליחות העצומה לתקן את חטא התאוה ההוא. עליו מוטל לדחות את הפיתוי שהניח השטן לאדם וחווה ולהכריז כי הרע לא יהפוך להיות טוב, וכן הרע הוא משמעותי ובלתי נסלח.

ולכן יוסף צעק "איך אעשה הרעה הגדולה הזאת". בניגוד לטענה שלה שניסתה למזער את משמעות החטא, יוסף זכה להארה מדהימה ששיקפה את המחיר הנורא של הנפילה.

ה. איזו נקודה מעשית ניקח מהשיעור? כיצד נמנע את הנפילה הבאה ונשלול את תעתועי היצר?

שמעתי משל נפלא: היה אדם בארצות הברית ששקל קרוב ל-150 קילו. כל הניסיונות שלו לרדת במשקל נכשלו והוא תמיד קרס מול מגש עוגות חלביות. הוא פנה לעזרתו של איש מקצוע, מאמן דיאטה מהארץ שכולם סיפרו שהוא עושה נפלאות. הדיאטן הזה העניק לו 'דרך תשובה' מסודרת והוא אכן הוריד במשקל 80 קילו.

פעם נכנס האיש לאירוע יוקרתי ועמדו על השולחן עוגות חלביות איכותיות שהיו יכולות לגרום לו להחזיר את כל השמונים קילו. הוא הרגיש שאינו שולט בתאוותו ועוד רגע בולע את כל השולחן. בייאושו הרים טלפון אל המאמן, וזה ניסה לתת לו תיאורים צבעוניים אודות ה'גיהנום' הצפוי לו אם ימנע עכשיו. אך כל ההסברים לא הועילו מול הקצפת של עוגות הגבינה. לפתע עלה בראשו של המאמן רעיון נועז: הוא אמר לו: גש מיד למטבח ותחטוף חתיכת בשר מוכן משם. האיש רץ ועשה זאת ואז הבין את הקטע. כעת הוא לא יכול לאכול מהעוגות החלביות. זה פשוט אסור. באותו רגע התאוה בתוכו מתה.

הרבי מביא נקודה ענקית: הדרך הכי טובה להילחם עם היצר, היא **בללום אותו בכניסה**. לא לתת לו להיכנס בכלל. אדם חכם יוצר מנגנוני ביטחון ואינו נכנס לבעיות צניעות וכו' שיסחפו אותו פנימה עד שיאבד את השליטה. כל דיני "ייחוד" ודיני "צניעות" נועדו בדיוק לכך, שהאדם יעצור את עצמו במרחק גדול מהחטא וכך לא ייפול פנימה.

באותה מידה, בתוך האדם עצמו. עיקר העבודה היא **בכוח המחשבה**. לא ליפול במחשבות אסורות ושליליות שגורמות הרס ופגיעה עצמית. מי ששומר על המחשבה – לא צריך לדאוג מה יקרה במעשה!.

4. הרבי מליובאוויטש מורה לדור נבון א/42: ביחס לשאלה מהי הדרך הטובה ביותר להתגבר על פיתוי היצר הרע? לא לתת לו להתקרב אפילו אל הצעד הראשון. במילים אחרות כשמופיעה מחשבה בלתי רצויה צריכים לסלק אותה מן המוח מיד ... וזה אפשרי לנתק את המוח ממחשבה בלתי רצויה רק ע"י שמעסיקים אותה במחשבה אחרת. לפיכך כשמופיעה מחשבה בלתי רצויה אדם חייב להתחיל מיד לחשוב אודות דברים טובים כיצד להביא תועלת לעצמו ולזולת וכדומה. בדרך זאת אדם יכול ללמוד לשמור את מוחו שיהיה עסוק במחשבות טובות ומועילות בכל הזמנים.

ונסיים: יהודי הגיע אל המגיד ממעזריטש והתלונן על מחשבות מעיקות המציפות לו את המוח. הוא אינו מסוגל להסיח דעת מהן. המגיד המליץ לו לנסוע אל תלמידו, רבי זאב וולף מז'טומיר והוא יורה לו את הדרך כיצד להתמודד עם המחשבות. היהודי הגיע לז'טומיר בשעת לילה מאוחרת ודפק על דלת ביתו של רבי זאב, אך אף אחד לא ענה לו.

הוא היה יכול לשמוע מאחורי הדלת את אנשי הבית נמצאים בפנים ובכל זאת אף אחד לא ענה. הלילה היה קר וקפוא והוא היה מוכרח להיכנס אל הבית. הוא הגביר את קצב הדפיקות וצעק כי הוא קופא בחוץ, אך הדלת לא נפתחה. אחרי זמן ארוך של המתנה, כאשר רגליו החלו לקפוא והוא חש כמעט ייאוש מוחלט, נפתחה פתאום הדלת ודמותו ההדורה של רבי זאב עמדה בכניסה.

"רציתי ללמד אותך, אמר הצדיק, כי רק אנחנו מחליטים מי ייכנס אלינו הביתה"...

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' **שניאור** ורעייתו **יוכבד** שיחיו **מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב